

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే

॥ ద్విసవతితమః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వివతితమః సర్గః ॥

భరతేన భరద్వాజాద్ గంతుమనుజ్ఞాగ్రహణం శ్రీరామస్యాశ్రమే గమనాయ
మార్గస్య పరిచయగ్రహణం మునయే మాతృాణాం పరిచయం దత్త్వా
తతశ్చిత్రకూటం గంతుం ససైన్యస్య భరతస్య ప్రస్థానం

తతస్తాం రజనీం వ్యుష్య భరతః సపరిచ్ఛదః |
కృతాతిథ్యో భరద్వాజం కామాదభిజగామ హా || 2.92.1 ||

తమృషిః పురుషవ్యాఘ్రం ప్రేక్ష్య ప్రాంజలిమాగతం |
హలతాగ్నిహోత్రో భరతం భరద్వాజోఽభ్యభాషత || 2.92.2 ||

కచ్చిదత్ర సుఖా రాత్రిస్తవాస్మద్విషయే గతా |
సమగ్రస్తే జనః కచ్చిదాతిథ్యే శంస మేఽనఘ || 2.92.3 ||

తమువాచాంజలిం కృత్వా భరతోఽభిప్రణమ్య చ |
ఆశ్రమాదుపనిష్యాంతమృషిముత్తమతేజసం || 2.92.4 ||

సుఖోషితోఽస్మి భగవన్ సమగ్రబలవాహనః |
బలవత్తర్పితశ్చాహం బలవాన్ భగవంస్త్వయా || 2.92.5 ||

అపేతక్లమసంతాపాః సుభిక్షాః సుప్రతిశ్రయాః |
అపి ప్రేష్యానుపాదాయ సర్వే స్మ సుసుఖోషితాః || 2.92.6 ||

ఆమంత్రయేఽహం భగవన్ కామం త్వామృషిసత్తమ |
సమీపం ప్రస్థితం భ్రాతుర్మైత్రేణేక్షస్వ చక్షుషా || 2.92.7 ||

ఆశ్రమం తస్య ధర్మజ్ఞ ధార్మికస్య మహాత్మనః |
ఆచక్ష్య కతమో మార్గః కియానితి చ శంస మే || 2.92.8 ||

ఇతి పృష్టస్తు భరతం భ్రాతుర్ధర్మనలాలసం |
ప్రత్యువాచ మహాతేజా భరద్వాజో మహాతపాః || 2.92.9 ||

భరతార్థత్యతీయేషు యోజనేష్వజనే వనే |
చిత్రకూటగిరిస్తత్ర రమ్యనిర్ణరకాననః || 2.92.10 ||

ఉత్తరం పార్శ్వమాసాద్య తస్య మందాకినీ నదీ |
పుష్పితద్రుమసంఛన్నా రమ్యపుష్పితకాననా || 2.92.11 ||

అనంతరం తత్సరితశ్చిత్రకూటం చ పర్వతం |
తయోః పర్ణకుటీం తాత తత్ర తౌ వసతో ధ్రువం || 2.92.12 ||

దక్షిణేన చ మార్గేణ సవ్యదక్షిణమేవ చ |
గజవాజిసమాకీర్ణాం వాహినీం వాహినీపతే || 2.92.13 ||

వాహయస్వ మహాభాగ తతో ద్రక్ష్యసి రాఘవం |
ప్రయాణమితి చ శ్రుత్వా రాజరాజస్య యోషితః || 2.92.14 ||

హిత్వా యానాని యానార్థా బ్రాహ్మణం పర్యవారయన్ |
వేపమానా కృశా దీనా సహ దేవ్యా సుమిత్రయా || 2.92.15 ||

కౌసల్యా తత్ర జగ్రాహ కరాభ్యాం చరణౌ మునేః |
అసమృద్ధేన కామేన సర్వలోకస్య గర్హితా || 2.92.16 ||

కైకేయీ తత్ర జగ్రాహ చరణౌ సవ్యపత్రపా |
తం ప్రదక్షిణమాగమ్య భగవంతం మహామునిం || 2.92.17 ||

అదూరాద్ భరతస్యైవ తస్థౌ దీనమనాస్తదా |
తత్ర పప్రచ్ఛ భరతం భరద్వాజో మహామునిః || 2.92.18 ||

విశేషం జ్ఞాతుమిచ్ఛామి మాతృణాం తవ రాఘవ |
ఏవముక్తస్తు భరతో భరద్వాజేన ధార్మికః || 2.92.19 ||

ఉవాచ ప్రాంజలిర్యుత్వా వాక్యం వచనకోవిదః |
యామిమాం భగవన్ దీనాం శోకానశనకర్మితాం || 2.92.20 ||

పితుర్హి మహిషీం దేవీం దేవతామివ పశ్యసి |
ఏషాం తం పురుషవ్యాఘ్రం సింహవిక్రాంతగామినం || 2.92.21 ||

కౌసల్యా సుషువే రామం ధాతారమదితిర్యథా |
అస్యా వామభుజం శ్లిష్టా యా సా తిష్ఠతి దుర్మనాః || 2.92.22 ||

ఇయం సుమిత్రా దుఃఖార్తా దేవీ రాజ్ఞశ్చ మధ్యమా |
కర్ణికారస్య శాఖేవ శీర్ణపుష్పా వనాంతరే || 2.92.23 ||

ఏతస్యాస్తౌ సుతౌ దేవ్యాః కుమారౌ దేవవర్ణినౌ |
ఉభౌ లక్ష్మణశత్రుఘ్నౌ వీరౌ సత్యపరాక్రమౌ || 2.92.24 ||

యస్యాః కృతే నరవ్యాఘ్రౌ జీవనాశమితో గతౌ |
రాజా పుత్రవిహీనశ్చ స్వర్గం దశరథో గతః || 2.92.25 ||

క్రోధనామకృతప్రజ్ఞాం దృప్తాం సుభగమానినీం |
ఐశ్వర్యకామాం కైకేయీమనార్యామార్యరూపిణీం || 2.92.26 ||

మమైతాం మాతరం విద్ధి నృశంసాం పాపనిశ్చయాం |
యతోమూలం హి పశ్యామి వ్యసనం మహదాత్మనః || 2.92.27 ||

ఇత్యుక్త్వా నరశార్దూలో బాష్పగద్గదయా గిరా |
వినిఃశ్వుస్య స తామ్రాక్షః క్రుద్ధో నాగ ఇవ శ్వసన్ || 2.92.28 ||

భరద్వాజో మహర్షిస్తం బ్రువంతం భరతం తదా |
ప్రత్యువాచ మహాబుద్ధిరిదం వచనమర్థవిత్ || 2.92.29 ||

న దోషేణావగంతవ్యా కైకేయా భరత త్వయా |
రామప్రవ్రాజనం హ్యేతత్ సుఖోదర్శం భవిష్యతి || 2.92.30 ||

దేవానాం దానవానాం చ ఋషీణాం భావితాత్మనాం |
హితమేవ భవిష్యద్ధి రామప్రవ్రాజనాదిహ || 2.92.31 ||

అభివాద్య తు సంసిద్ధః కృత్వా చైనం ప్రదక్షిణం |
ఆమంత్య భరతః సైన్యం యుజ్యతామితి చాబ్రవీత్ || 2.92.32 ||

తతో వాజిరథాన్ యుక్త్వా దివ్యాన్ హేమవిభూషితాన్ |
అధ్యారోహత్ ప్రయాణార్థం బహూన్ బహువిధో జనః || 2.92.33 ||

గజకన్యా గజాశ్చైవ హేమకక్ష్మాః పతాకినః |
జీమూతా ఇవ ఘర్మాంతే సఘోషాః సంప్రతస్థిరే || 2.92.34 ||

వివిధాన్యపి యానాని మహాంతి చ లఘూని చ |
ప్రయయుః సుమహార్థాణి పాదైరపి పదాతయః || 2.92.35 ||

అథ యానప్రవేక్షేస్తు కౌసల్యాప్రముఖాః స్త్రీయః |
రామదర్శనకాంక్షిణ్యః ప్రయయుర్ముదితాస్తదా || 2.92.36 ||

చంద్రార్కతరుణాభాసాం నియుక్తాం శిబికాంశుభాం |
ఆస్థాయ ప్రయయౌ శ్రీమాన్ భరతః సపరిచ్ఛదః || 2.92.37 ||

సా ప్రయాతా మహాసేనా గజవాజిసమాకులా |
దక్షిణాం దిశమావృత్య మహామేఘ ఇవోత్థితః || 2.92.38 ||

వనాని చ వ్యతిక్రమ్య జష్టాని మృగపక్షిభిః |
గంగాయాః పరవేలాయాం గిరిష్వథ నదీష్వపి || 2.92.39 ||

సా సంప్రహృష్టద్విపవాజియూథా
    విత్రాసయంతీ మృగపక్షిసంఘాన్ |
మహద్వనం తత్ ప్రవిగాహమానా
    రరాజ సేనా భరతస్య తత్ర || 2.92.40 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
    అయోధ్యాకాండే ద్వినవతితమః సర్గః ||